

סדר התפלה על הפרנסה

עם ביאור מפורט וציורים

נערך על ידי 'מפעל ארחות הלכה'

לאור משנת רבינו מאור הגולה כמוהר"ר דוד משרקי (מזרחי) זיע"א

דברים אחדים

אמירת 'לדוד מזמור'

יסוד תפלה על הפרנסה בלילי ראש השנה ויום הכיפורים, מקורה בדברי רבינו האר"י ז"ל, כמובא בפרי עץ חיים (שער תפלות ר"ה פ"ז), ועיקר סגולת הפרנסה היא באמירת 'לדוד מזמור' עם כונת השמות, כמו שכתב שם וז"ל: בליל ר"ה ויה"כ קודם קדיש בתרא תקרא פעם אחת מזמור 'לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה' ותכוין באמרוך ליהוה נקודו ל' בפתח, י' בשוא ה' בקמץ, ו' בשוא ה' בקמץ [ר"ל לְיְהוָה], נ"א י' בשוא ה' בסגול, [ר"ל לְיְהוָה], ולא יחסרו כל מזונותיו כל השנה, ואם הוא בבית יאמר אותו אחר קריאת התרנגול בלילות הנ"ל, וזה נקרא שם הפרנסה, עכ"ל הטהור.

ובספר הקדוש 'חמדת ימים' (אלול פ"ו) כתב וז"ל: ועוד זאת שמענו כי מנהג הרב עם החברים לומר ליל ראש השנה קודם קדיש בתרא מזמור כ"ד לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה, ומסוגל כדי שלא יחסרו מזונותיו כל השנה. אכן צריך שיכוין בניקוד שמות הוי"ה שבו כזה יְהוָה שעולה ניקודו שם אדנות עם הכולל דהיינו ס"ו, ועם אותיות ההוי"ה עצמה גימטריא פא"י, שהוא שם פרנסה היוצא מראשי תיבות 'פותח את ידך'. ואני שמעתי בניקוד זה יְהוָה שניקודו עולה ס' ועם ההוי"ה עולה גימטריא אלהים בסוד ה' הוא האלהים אשר משם הפרנסה, והכל עולה למקום א'. ע"כ. ובתכלאל 'עץ חיים' (י-ם תרנ"ד) ניקד כל שם בניקוד שונה, וצ"ע מקורו.

תפלת ה'יהי רצון' (התפלה הקצרה)

אמירת יהי רצון הקצר נתקנה על ידי הרב 'חמדת ימים' (אלול פ"ו), ומשם הובא גם בסידור הרש"ש, ובעבודת הקודש להרב חיד"א, ועוד, ונוסח זה נתפשט מקדם בתימן, וכן נהגו בביהכ"ס 'אלאוסטא' כפי שהעלה כמוהר"ר יוסף צובירי זצ"ל בסידור כנסת הגדולה. [וכ"נ לאומרה בהרבה קהילות ישראל]. במאוחר יותר יש שהחליפו לומר את התפלה הארוכה במקום הקצרה, וכן נתפשט המנהג בהרבה מקהילות תימן. ובתכלאל עץ חיים הופיעה תפלה זו הקצרה בדפוס י-ם תשכ"ב.

התפלה על הפרנסה הארוכה – 'יהא רעוא'

תפלה זו לע"ע לא נודע מי מחברה, ומצאנוהו לראשונה בספר 'נאה להודות' (פירוש על ס' תהילים לרבי נסים אברהם אשכנזי מאזמיר ונלב"ע בשנת תר"כ, ונד' בליוורנו בשנת תרכ"ה, קפ"ו ע"ב), וקודם לה כתב בזה"ל: 'בליל ראש השנה ובליל יום הכיפורים קודם קדיש בתרא אומר מזמור זה בכוונה בניקוד ההוי"ה ומובטח שלא יחסרו מזונותיו' עכ"ל. ואחריו הובא בעוד כמה ספרי תפלות ובקשות.

והמחזור הראשון שהביאה הוא ככל הנראה 'חקת עולם' (מחזור כיפור נוסח ספרד תרנ"ג י-ם, ס"ד ב') בסוף ערבית של כיפור, וזאת בנוסף למה שהביא אחר 'לדוד מזמור' את התפילה הקצרה של חמדת ימים, הביא אחריה תפילה זו, [ויתכן הכוונה שהקצרה נאמרת בציבור, והארוכה ביחידים, וכמשמע מכך שהובאה התפלה הארוכה בל' יחיד עיי"ש, וכמנהג חלק מקהילות ספרד כיום]. ואחר כך נדפסה גם בזכור לאברהם. וכן הובא בתכלאל 'עץ חיים' (י-ם תרנ"ד), ובעיקר על ידי סידורים אלו הופץ בגלילות תימן.

תפלה זו הארוכה מלוקטת מכמה תפלות על הפרנסה שקדמוה ובהם התפלה שתיקן בעל חמדת ימים, התפלה שתיקן רבי שלמה אלקבץ לכל השנה, ועוד, והרחבנו בזה בקונטרס 'התפלה על הפרנסה' שי"ל ע"י מפעל 'ארחות הלכה' לאור משנת רבינו מאור הגולה כמוהר"ר דוד משרקי (מזרחי) זיע"א, ושם הארכנו בעזה"י בענין התפלות על הפרנסה מקורותיהם וטעמיהם וסדר השתלשלותם, הפירוש המפורט על תפלה זו אף הוא ראה אור בקונטרס הנ"ל, וכאן בא בשינויים והוספות רבות, והושמטו הערות שאינם מתאימות למסגרת זו.

ביאור י"ג מדות שלרמ"ם

כיון שהזהירו רבותינו על חשיבות אמירת י"ג מדות והחיוב לאומרם בכוונה, ערכנו בס"ד גם ביאור קצר ונמרץ, באופן שיוכל המתפלל לכוין בו בשעת אמירתו, ורובו ככולו מלשונותיהם של רבותינו המפרשים כפי שצוין במקורות. וכן הבאנו את דעות החולקים באופן מנין הי"ג מדות.

כל זה נערך מחדש לרגל הוצאתו של הסדור המפואר והמנופה ב"ג נפה 'כנסת הגדולה השלם'.

ביקרא דאורייתא

מפעל ארחות הלכה

בלילי ר"ה ויוהכ"פ אומרים מזמור זה^א בכוונת השמות בניקודם
ומובטח לו שלא יחסרו מזונותיו כל השנה

לְדוֹד מְזִמּוֹר לַיהוָה (ויכוין לַיהוָה^ב) הָאָרֶץ וּמְלוֹאָה תִּבֵּל וַיִּשְׁבִּי
בָּהּ: כִּי הוּא עַל יַמִּים יִסְדָּה וְעַל נְהָרוֹת יִכּוֹנְנָה: מִי יַעֲלֶה בְּהַר
יְהוָה (ויכוין יְהוָה) וּמִי יָקוּם בְּמָקוֹם קָדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבֵר לֵבָב
אֲשֶׁר לֹא נִשָּׂא לִשְׂוֹא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמַרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה
מֵאֵת יְהוָה (ויכוין יְהוָה) וַיַּצְדֵּק מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דוֹר דִּרְשׁוֹ
מִבְּקִשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סָלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם וְהַנְּשָׂאוּ פִתְחֵי
עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד יְהוָה (ויכוין יְהוָה)
עֲזוֹז וְגִבּוֹר יְהוָה (ויכוין יְהוָה) גִּבּוֹר מְלַחֲמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רְאִשֵׁיכֶם
וּשְׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם וַיָּבֹא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד
יְהוָה (ויכוין יְהוָה) צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סָלָה:

נוסח תפילה על הפרנסה הקצרה^ג

א תהילים כ"ד. וסגולה זו שלא יחסרו מזונותיו כל השנה, הוא בתנאי כוונת השמות, וכמש"כ בכל הספרים והסידורים שהביאו תפילה זו, וכמובא לעיל בהקדמה.

ב כ"כ מהרח"ו בפע"ח, ועוד אופני כוונות בזה עי' בהקדמה, וכן מש"כ בקונטרס בהרחבה.

ג שתוקנה על ידי הרב 'חמדת ימים' והרש"ש והחיד"א. והיא הקדומה יותר, וכמש"כ בהקדמה. ויש כמה שינו"ס שפירטנו בקונטרס יעו"ש, וכנוסחא שהביא כמוהר"ר יוסף צוביירי זצ"ל כן העלינו כאן, בתוספת כוונות השמות כפי שהובאו במקורות תפלה זו.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה (ויכוין יְהוָה) אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, עֲשֵׂה לְמַעַנְךָ וּלְמַעַן קִדְשֵׁת
הַמְּזִמּוֹר הַזֶּה, וְהַשְׁמֹת הַקְּדוֹשִׁים הַנּוֹזְכָרִים בּוֹ, וְקִדְוֵשֵׁת
פְּסוּקֵינוּ וְתִיבוֹתֵינוּ וְאוֹתֵינוּ וְטַעַמֵינוּ וְרַמְזֵינוּ וְסוּדוֹתֵינוּ
הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ. וּלְמַעַן הַשֵּׁם הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ (ויכוין דִּיקְרָנוּסָא
שהוא גי' חת"ך) הַיּוֹצֵא מִפְּסוּק וְהַרְיִקְתִּי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דִי,
וּמִפְּסוּק גָּסָה עָלֵינוּ אֹר פָּנֶיךָ יְהוָה (ויכוין יְהוָה), שְׁתַּכְתְּבֵינוּ
בְּסֵפֶר פְּרָנְסָה וְכַלְכָּלָה טוֹבָה, שָׁנָה זוֹ וְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, לָנוּ
וּלְכָל בְּנֵי בְּתִינוּ, בְּמַלּוּי וּבְרִיּוֹת, וְלֹא בְּאִסּוּר, וְלֹא בְּעַמָּל
וְטָרָח, כִּי אִם בְּנִחַת וּבְשִׁלּוֹה וּבְהַשְׁקָט וּבְטָחָה. כִּדְיִשְׁנוּכָל
לְעֵבֹד עֲבוֹדַת הַקּוֹדֶשׁ בְּקִדְשָׁה וּבְטַהֲרָה בְּלִי שׁוּם טָרְדָה.
פְּרָנְסָה שְׁלֵא יִהְיֶה בָּהּ שׁוּם בּוֹשָׁה וְכַלְמָה, וְאַל תִּצְרִיכֵנוּ
לְיָדֵי מַתְּנוֹת בְּשָׂר וְדָם, כִּי אִם מִיָּדֶךָ הַפְּתוּחָה וְהַקְּדוֹשָׁה.
וְהַצְּלִיחֵנוּ וְהַרְוִיחֵנוּ בְּכָל לִימוֹדֵנוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ וְעִסְקֵנוּ,
וְיִהְיוּ בְּתִינוּ מְלֵאִים בְּרַכַּת יְהוָה (ויכוין יְהוָה) וְנִשְׁבַּע לָחֶם
וְנִהְיֶה טוֹבִים, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

וי"ג להוסיף: רְחוּם חַנוּן שׁוֹמֵר תּוֹמָךְ מַצִּיל יִשְׂרָאֵל פּוֹדֶה, (ויכוין: רח"ש
תמי"ף) [רְחוּם עָלֵינוּ ו] שְׁמַע תְּפִלָּתֵינוּ, כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל
פֶּה, בְּרוּךְ שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, (ויכוין: אוכ"ף ארארית"א כוז"ו אזבוג"ה).

נוסח תפילה על הפרנסה הארוכה

יְהֵא רַעוּא מִן קָדָם עֲתִיקָא. אַתָּה הוּא יְהוָה הָאֱלֹהִים הֵזֶן וּמִפְרָנִס וּמְכַלְפֵּל בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים לְכָל הַבְּרוּאִים מִקְרַנֵּי רְאֲמִים וְעַד בֵּיצֵי כְנִים. כְּפִתּוּב, טָרַף נָתַן לִירְאָיו, יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: פּוֹתַח אֶת יָדְךָ, וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן: (ויכוין בשם פא"י חת"ך היוצא מר"ת וס"ת של פותח את ידיך^ה).

יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מֶלֶךְ הַיָּה וְהוֹה וְיִהְיֶה. לְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים וְהַגְּדוֹלִים, וּלְמַעַן תּוֹרַתְךָ הַקְּדוֹשָׁה וְהַטְּהוֹרָה^ו. וּלְמַעַן אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים^ז

---

^ה הֵזֶן וּמִפְרָנִס וּמְכַלְפֵּל. חילוק הלשון בין זן ומפרנס מבואר ברש"י כתובות (מ"ח א') שזן הוא על מזונות, ומפרנס הוא על בגדים, וכן מבואר בגמ' כתובות (נ' ב'), וכתב הרוקח בפירושו לנשמת שפרנסה וכלכלה כולל כל צרכי האדם כגון בגדים ושאר צרכים, וכ"כ במחז"ו (סי' קס"א) שפרנסה וכלכלה כולל כל דבר מחסור כגון לצאת ולבוא עיי"ש.

^ו ויכוין וכו'. כ"כ בנאה להודות וע"ח ועוד.

^ז לְמַעַן וכו' וּלְמַעַן וכו'. חילק את בקשות ה- 'למען' לכמה חלוקות א. מידת הרחמים, ובה פתח מתחילה מחמת שכבר הזכיר היה הוה ויהיה שהוא שם הרחמים. ב. התורה הקדושה. ג. האבות הק' יסוד האומה, וכמו שתיקנו אנשי כנה"ג בתפלת י"ח. ד. שאר צדיקי עולם. ה. השם הק' הממונה על הפרנסה, ומה שהזכיר השם הקדוש בסוף ולא בתחלה, הוא משום שהסמיכו לבקשה.

^ח וְהַטְּהוֹרָה. שהתורה היא עיקר הטהרה כמאמרם (ברכות כ"ב א') אין ד"ת מקבלים טומאה שנא' הלא כה דברי כאש וכו'.

^ט אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים. ולא הוסיף וְהַטְּהוֹרִים, יתכן משום שקדושה למעלה מטהרה, כמו ששינונו בברייתא דרבי פנחס בן יאיר (ע"ז כ' ב') טהרה מביאה לידי קדושה, ועי' זוה"ק ריש פרשת קורח על הפסוק והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש, שכהן בחינת קדוש, ולוי בחינת טהור, ובמגלה עמוקות שם.

אברהם יצחק וישראל^ט. ולמען משה ואהרן, ודוד ושלמה, ופינחס, ושבעים זקנים,
ושמואל הרמתי, ובניהו בן יהוידע. ורב המנונא סבא, ורבי פינחס בן יאיר, והאלהי

^ט וישראל. כלשון הפסוק (שמות ל"ב י"ג) שהתפלל משה בחטא העגל: זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם וגו' ונחלו לעלם, ואמנם בדומה לזה כתוב בדברים (ט' כ"ז) זכור לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נאמר ולישראל, וכן בכמה תפלות מזכירים שם 'יעקב' כמו בתפלת י"ח, מכל מקום מצינו באלהו (מלכים א' י"ח ל"ו) בהר הכרמל שנתפלל כך, ועי' דברי הימים (א' כ"ט י"ח), וכבר בכמה תפילות נתקבל כבר לומר כך, כגון קודם פ' העקידה, ועוד.

' משה ואהרן, וכו' ועשרה הרוגי מלכות. יש להבין למה האריך להביא מלבד האבות הק' כל אלו השמות בפרטות, ועוד צ"ב למה מזכיר בדוקא אלו ולא צדיקים אחרים ובפרט שממילא מסיים וכל התנאים וכו', ונפרש בס"ד עד היכן שידינו מגעת.

משה. מלבד מה ששקול כנגד כל ישראל והוא שורש נשמות ישראל, יש להזכירו משום שבעבורו ירד המן לישראל כמו שאמרו בגמרא תענית (ט' א') עיי"ש.

ואהרן. הנה מבואר בגמרא תענית שם שאף אהרן ומרים נקראו בשם 'פרנסים', ופרנס הוא מי שמוטל עליו פרנסת הצבור, ואמנם גבי מרים ניחא משום שהיה הבאר בזכותה, אך מה שנקרא אהרן פרנס משום ענני כבוד, ולכאור' אינו ענין לפרנסה, ויש שפירשו משום המובא במדרש שיר השירים שבגדיהם של ישראל נתקיימו על ידי ענני כבוד, וא"כ ניחא אף לעניננו, ועוד י"ל לפמש"כ הנצי"ב בהעמק דבר (שמות ו' כ"ח) שהוא זה שכלכל את ישראל בעת יציאת מצרים עד ירידת המן, ועוד י"ל משום שאהרן מקריב קרבנות והם מביאים פרנסה לעולם כמבואר כתובות (ז' א') שנקרא מזבח על שם שהוא מזין.

ודוד ושלמה. יל"פ שהם עיקר מלכות בית דוד, והמלכות הוא ג"כ ענין מזונות כמבואר ממה שאמרו ביומא (ע"ב ב') אמר רבי יוחנן: שלשה זירים הן; של מזבח ושל ארון ושל שלחן. של שלחן - זכה דוד ונטלו, והשלחן מרמז על שפע הפרנסה כמו שאמרו בבבא בתרא (כ"ה ב') הרוצה להעשיר יצפין, וסימניך שלחן בצפון, וכן מצינו אצל דוד שהיתה פרנסת ישראל מוטלת עליו כמו שאמרו ז"ל בברכות (ג' ב') וסנהדרין (ט"ז א') כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמרו לו: אדונינו המלך, עמך ישראל צריכין פרנסה, וכו' וכן מובא במדרש רבה בראשית פרשה ע"ד א' דוד על ידי שהוא מפרנס את ישראל וכו' יעו"ש. וכן בשלמה נאמר (מלכים א' פרק ד' פסוקים א' ז' כ') ויהי המלך שלמה מלך על כל ישראל: ולשלמה שנים עשר נצבים על כל ישראל וכלכלו את המלך ואת ביתו חדש בשנה יהיה על האחד לכלכל: יהודה וישראל רבים פחול אשר על הים לרב אכלים ושתיים ושמן חמים: [ויש להעיר למה לא הזכיר את יוסף הצדיק שהיה גם מלך וגם כלכל כל העולם, ותיקן להזכירו בפסוקים שבסוף התפילה, וצ"ע].

ופינחס. יש לפרש משום שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים כמובא במדרש תנחומא פ' יתרו, כך פנחס הטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים בקנאתו קנאת ה', ועל כן זכה לברית שלום ולכהונה, ולמ"ד פנחס זה אליהו עודנו מקריב קרבן תמיד בכל יום בזמן הגלות כמובא במדרש (בתי מדרשות ח"א ליקוטם ממדרש שוחר טוב מכת"י מזמור ס"ג) אמר ר' פנחס בשם ר' שמעון בן לקיש הוא פנחס הוא אליהו זכור לטובה ולברכה שאלולי הוא לא היה לנו חיים באדום הרשעה הוא שאמרו רבותינו משעה שחרב בית המקדש הוא מקריב שני תמידין בכל יום לכפר על ישראל, וכותב בעורותיהן מעשה כל יום ויום, והובא מדרש זה בספר עשרה מאמרות (מאמר אם כל חי חלק ג' ס"ג), ומזבח והקרבנות בכלל, וקרבן התמיד בפרט, הם מושכים שפע של מזון לישראל, כמובא לעיל אצל אהרן.

ושבעים זקנים. שבעים זקנים נתמנו להיות פרנסים על הצבור כמבואר ברש"י במדבר י"א ט"ז, ופרנסי הצבור נקראו כן משום שמנוים לפרנסת הצבור כדלעיל, ויש להוסיף מה שכתב רש"י על הפסוק ויבאו אילמה ושם שתיים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחננו שם על המים (שמות ט"ו כ"ז) ופירש רש"י ושבעים תמרים כנגד שבעים זקנים, והרמב"ן שם הביא דברי המכילתא ר' אלעזר המודעי אמר, מיום שברא הקב"ה את עולמו ברא שם שתיים עשרה מבויעין כנגד י"ב שבטי ישראל, ושבעים דקלים כנגד שבעים זקנים וספר הכתוב זה כי חנו עליהם כל שבט על מבוועו, והזקנים ישבו בצלם לשבח

האל עליהם שהכין להם כן בארץ ציה. ע"כ. והיינו שבזכות עשרה זקנים ניזונו בתמרים, ומבואר שזכו לפרנסה בזכות שבעים זקנים.

וּשְׁמוּאֵל הֶרְמֵתִי. שמואל נקרא בדברי חז"ל בכמה מקומות (ר"ה כ"ה ב', ספרי ברכה פסקא ט"ז, תנחומא שופטים א') פרנס על ישראל, והיינו משום שעליו מוטלת פרנסת ישראל כדלעיל לענין שבעים זקנים, אך נראה שדקדק להביאו בשם 'שמואל הרמתי' עפ"י מה שאמרו בברכות (י' ב') אמר אביי ואיתימא רבי יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר (שמואל א' ז') ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ואמר רבי יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו, ומכאן נלמד להשליך יהבנו על ה' ולא להצטרך לידי מתנת בשר ודם וכמו שנזכר בהמשך התפלה כאן.

וּבְנֵיהוּ בֵּן יְהוֹדָע. נראה שהזכירו בייחוד משום שהוזכר הרבה פעמים בזה"ק וספרי המקובלים מעלתו הגדולה, וכגון המובא בזה"ק (ח"א קל"ו א') דהוה צדיק ונהיר לדריה, כמה דחי דלעילא נהיר, וראה המעשה במהרח"ו ונשמת בניהו בן יהודע הנזכר בחמדת ימים אלול פ"ה.

וְרַב הַמְנוּנָא סָבָא. נזכר מאותו טעם שהוזכר בניהו בן יהודע כי אף הוא נזכר פעמים רבות בזה"ק, והקשר בין נשמתו לנשמת בניהו בן יהודע עי' בזה"ק בהקדמה (ו' א'), [ועי' שו"ת ר"פ ח"ב בסוד ישרים סי' ב' ד"ה ולך], וראה זוה"ק אחרי מות (נ"ח א') בגודל השפעות רב המנונא סבא על העולם.

וְרַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר. בזה"ק פ' בלק ועוד מקומות מבואר שהוא חמיו של רשב"י, [אמנם בגמ' שבת ל"ג ב' מבואר שהיה חתנו של רשב"י, ויש שכתבו שהוא ט"ס בגמרא עי' סדר הדורות], ובעל תפלה זו הולך בשיטת הזוה"ק ולכן הביא את רפב"י קודם לרשב"י. ועי' במדרש דברים רבה פ"ג מעשים ברפב"י בענין הפרנסה שהציל רבים בעצתו, וז"ל: "ד"א האל הנאמן רבנין אמרי מאמונתו של בשר ודם את יודע אמונתו של הקב"ה, מעשה ברבי פנחס בן יאיר שהיה דר בעיר אחת בדרום והלכו אנשים להתפרנס שם והיו בידן שתי סאין של שעורים והפקידו אצלו ושכחו אותן והלכו להן והיה רבי פנחס בן יאיר זורע אותן בכל שנה ועשה אותן גורן וכונסן אחר שבע שנים הלכו אותן החברים לשם לתבוע אותן ליתן להן מיד הכיר אותן ר' פנחס בן יאיר אמר להם כואו וטלו אוצרותיכם הרי מאמונתו של בשר ודם אתה יודע אמונתו של הקב"ה, ושוב מעשה בר' פנחס בן יאיר שהלך לעיר אחת והיו העכברים אוכלים בתחומה של אותה העיר באו ובקשו הימנו מה עשה רבי פנחס בן יאיר אמר להן למה אין אתם מפרישין מעשרותיכם כראוי מבקשין אתם שנערוב אתכם שאם אתם מפרישין מעשרותיכם כראוי אין עכברים אוכלין עוד אמרו לו אין ערב אותן והלכו העכברים ולא נראו עוד, נמצאנו למידים דרפב"י היה מחזק ביסוד האמונה ובפרט בענין הפרנסה. עוד יש לציין דברי הגמ' תולין (ז' ב') אמרו עליו על ר' פנחס בן יאיר, מימיו לא בצע על פרוסה שאינה שלו, ומיום שעמד על דעתו לא נהנה מסעודת אביו. ופי' רש"י שלא רצה ליהנות משל אחרים, וזה כעין הנזכר בשמואל הרמתי דלעיל.

וְהָאֵלֹהִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וְחֵבְרִי. הנה א"צ להאריך בזכותיה דבר יוחאי, אמנם נראה שדקדק להזכירו בלשון 'רשב"י וחבריו' משום שהוזכרו כן בגמרא שבת (י"א א') כגון רשב"י וחבריו שתורתן אמנותן, ובברכות ל"ה ב' רבי שמעון בן יוחי אומר: אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורע בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיהו ס"א ה') ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר (דברים י"א י"ד) ואספת דגנך; ולא עוד, אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידך, שנאמר (דברים כ"ח מ"ח) ועבדת את אויבך וגו'. ועי' יבמות (ס"ב ב') עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה. ויש להוסיף מה שנטמן עם ר"א בנו במערה, ופרקו מעליהם עול דרך ארץ לגמרי למען עול תורה, עד שהקב"ה זימן לצורכם את העץ חרובים והמעין], ונמצא שרשב"י וחבריו הוא עדות ומופת על השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך.

וְרַבִּי חֲנִינָא. לפי סדר הזכרתו לכאורה מבואר שאינו רבי חנינא בן דוסא שהרי רחב"ד קדם לרשב"י, וצ"ל שהוא רבי חנינא אחר מאלו שהיו אחרי רשב"י.

רבי שמעון בן יוחאי וחבריו. ורבי חנינא, ורב גדיאל נער, ועשרה הרוגי מלכות, וכל התנאים והאמוראים והסבוראים והגאונים, והאר"י זכרוננו לברכה וחבריו. וכל הצדיקים והחסידים והתמימים והישירים בלבבותם שהיו מיום שנברא העולם. ולמען^א שמך הגדול הגבור והנורא, בזכות שם הויה ברוך הוא יתברך, שניקודו אחד מן הניקודים ^בשפיוננו בהם במזמור שקרינו לפניך עתה ^גהממנה על הפרנסה,

ורב גדיאל נער. מובא באוצר המדרשים (אייזנשטיין ערך 'גן עדן' עמוד 87) בזה"ל: בגן עדן יש ראש ישיבה בהיכל האגוז והוא היכל הנוגה הסתום וגנוז, סמוך להיכל קן צפור והוא נקרא רב גדיאל נער, וכל עומקי התורה וסתריה הוא מגלה ועל ידו נגלים, וכל הצדיקים תאותם אצלו. וזה נולד בימי השמד והיה לומד תורה במערה אחת והוא בן שבע שנים, ובאו האויבים ומצאוהו ועשאוהו חתיכות, ועלתה נשמתו למרום ואומרת כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה', והעמידו הקב"ה לפניו ונשבע לו להנחילו היכל הנוגה ולגלות על ידו בגן עדן סתרים ועמוקות אשר הם בתורה שלא נגלו קודם לכן, וכל הצדיקים אשר בגן עדן מתאווים לראותו ושומעים ממנו עומקי התורה וסתריה. בשעה שהוא יוצא, אותיות שם המפורש בולטות ונוצצות על ראשו וכל הצדיקים שמחים. הוא נכנס ונופל על פניו גועה ובוכה על שלא זכה להיות לו בן בעוה"ז, ויהושע בן יהוצדק הכהן הגדול עומד עליו ואוחז בו ומעמידו על רגליו ואומר לו קום לך חורי חורי הם בניך! שבע תעניות התענה רבי יוחנן בן זכאי כדי לראותו, והראוהו גנזי שבעה רקיעים בחלום ובסוף כלם ראה אותו כזוהר הרקיע ושבעים מלאכים סביבותיו וחמשים מפתחות בידו, וכמה צדיקים כתות כתות לפניו ואותיות שם המפורש על ראשו, ונגזז מיד ולא ראהו. היה שואל עליו ואמרו לו עד כאן הורשית, זהו מראה הקשת אשר יהיה בענן. חזרו חכמים על אביו (לחקור אחריו) ומצאו שמעולם לא ראה צורת אדם [רשע] ולא נסתכל בקשת בריתו, ולא הוריד ידו מטיבורו ולמטה, ולא קם מן התורה להשתדל בדרכי העולם, לא היה צדיק בעולם בצער שלא היה עמו בצער, מעולם לא דבר דבר חוץ מן התורה או מן דרך התורה, הוא הוליד בן זה ומת, ילדתו אמו ומתה, ונשאר יתום וגדל הוא בצער ולמד תורה הרבה והרגוהו, וזכה לכל זה. עכ"ל. ומה שהזכירו יתכן משום זכותו הגדולה יותר משאר צדיקים כמבואר בדברי המדרש הנ"ל, ויתכן גם שכיון בזה להזכיר שזכה אביו לבן זה שכל עמקי התורה מתגלים על ידו, מכח אביו שלא קם מן התורה להשתדל בדרכי העולם, ויש בזה מוסר השכל על השלך על ה' יהבך כדלעיל גבי שמואל. [מדרש זה על רב גדיאל נער הובא גם בס' דמשק אליעזר לרא"פ ב' פלא יועץ ערך "שמד", וכן בס' פאר מקדושים אות ל"ו ב' ש"ע האריז"ל והוא שם בפ' קריאה בחכמת הקבלה ס"ד, וכן בס' נגיד ומצוה ח"א, וכן הביא זה בס' מדרש אליהו אות ג' מענין רב גדיאל כמו שהביא משמו המהדיר של פירוש רבינו יוסף בכור שור תלמיד ר"ת עה"ת].

ועשרה הרוגי מלכות. משמע שמזכירים את זכותם ככלל בהיותם עשרה הרוגי מלכות, ולא מצד מעלת כל אחד ואחד מהם, והיינו משום שזכות עשרה הרוגי מלכות עומד לישראל לדורי דורות, כמובא בסוף מדרש 'עשרה הרוגי מלוכה' (נדפס בסיני גליון ע"א): אמרו בשעה שהרגו העשרה זקנים רעשו שמים וארץ רעשה גדולה ובקשו מלאכי השרת להחריב את כל העולם כולו ולשרוף את האומות באשתם, אמר להם הקב"ה הניחו להם כדי שתעמוד זכותם לישראל לדורי דורות. ועוד יש לציין דברי הגמ' בפסחים (נ' א') שהרוגי לוד אין אדם יכול לעמוד במחיצתם, וכנזכר בזה"ק פקודי (רנ"ג ב') שהרוגים על קדושת ה' הם בהיכלא חמישאה עיי"ש, ורבי עקיבא וחבריו מבואר בגמ' שם שהם בדרגא גבוהה מהם, וכן מבואר בזה"ק (שם רנ"ד א') שהם נשמתין עילאין והם בהיכלא שתיאתא.

^א ולמען שמך וכו' בזכות וכו' שניקודו וכו'. נראה ששיעור הדברים כך הוא: למען שמך הגדול והנורא שם הוי"ה ברוך הוא שהנקוד שכווננו בו עתה, הוא אחד מן הניקודים של שם הוי"ה ב"ה.

^ב שפיוננו בהם וכו' עתה. תיבות אלו ידלג מי שלא כיון כונת השמות, שח"ו במקום תפלה ומליץ יושר לעון יחשב לו ביום הקדוש הזה, משום דובר שקרים לא יכון, וכמש"כ הרשב"ם (ב"ב פ"ב א) וכ"פ המג"א תרכ"ג סק"א, ועי' מש"כ

שְׁהוּא הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ (ויכוין שם "דיקְרְנוֹסָא" בניקודו), הַיּוֹצֵא מִפְּסוּק וְהַרְיָקְתִּי לָכֵם בְּרָכָה עַד
בְּלֵי דֵי (מלאכי ג' י'). וּמִפְּסוּק נִסָּה עָלֵינוּ אֹר פְּנִיךָ יְהוָה (תהילים ד' ז'). (והשם הנזכר גימטריא חת"ך²),
(הַמְצַפִּים תָּמִיד לִישׁוּעָתֶיךָ וּמִיַּחְלִים לַחֲסָדֶיךָ. פְּעִינֵי עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם פְּעִינֵי
שְׂפָחָה אֶל יַד גְּבֵרְתָּהּ). שְׁנֵהִיָּה אָנוּ עֲבָדֶיךָ בְּנֵי אֲהוּבֶיךָ וּבְנֵי בְּתִינוּ¹⁰, וְכָל עֲמֻךְ בֵּית
יִשְׂרָאֵל¹¹, [הַמְצַפִּים תָּמִיד לִישׁוּעָתֶיךָ וּמִיַּחְלִים לַחֲסָדֶיךָ. פְּעִינֵי עֲבָדִים אֶל יַד אֲדוֹנֵיהֶם, פְּעִינֵי
שְׂפָחָה אֶל יַד גְּבֵרְתָּהּ.] בְּכֻלָּל הַרְחָמִים וְהַחֲוֶה וְהַחֲסָד. שְׂתַתֵּן וְתִזְמִין וְתִמְצִיא¹² לָנוּ

כע"ז רבינו כמוהר"ר דוד משרקי זיע"א בשת"ז סי' רס"ז סק"ג בענין היה"ר שאחר שיה"ש במה שאומרים וטעמיו יעו"ש.

² והשם הנזכר גימטריא חת"ך. ר"ל שהשם הנז' דיקרנוסא עולה בגימטריא 431, והוא גימטריא של השם חת"ך, [שם השר הממונה על הפרנסה], שהוא 428 ועם מספר האותיות עולה 431, וכ"מ בסידור הרש"ש שם. ועי' מש"כ לבאר בזה עוד בס' אגרא דפרקא אות רי"ח.

¹⁰ הַמְצַפִּים תָּמִיד וְכוּ' אֶל יַד גְּבֵרְתָּהּ. הנה זה פשוט ומבואר לכל המתבונן בתפילה זו שאין שייכות לומר כאן המצפים וכו' אלא להלן אחר וכל עמך בית ישראל, ולא כמו שנדפסה בכל הדפוסים [אף הראשונים], והעירנו לזה ת"ח ויר"ש מובהק תשוח"ח לו. וכתיוקן זה מוכח להדיא במקור חלק זה של תפילה זו שהיא התפלה שתיקן ר"ש אלקבץ המתחילה באתה הוא ה' וכו' הובאה בספר ראשית חכמה (שער האהבה פ"ו) יעו"ש, והנה בתפלת ר"ש אלקבץ השלים כך את כל הפסוק פֶּן עֵינֵינוּ אֶל יְהוָה אֲלֵהֵינוּ עַד שִׁיחְנֵנוּ (תהילים קכ"ג, ב'), ובתפילה זו הושמט המשך זה, וע"פ הגהתינו הנ"ל יובן הטעם, מכיון שהוצרך להמשיך מיד 'בכלל הרחמים וכו'.

¹¹ וּבְנֵי בְּתִינוּ. כך גירסתנו בתפלה זו, וכן בהיתר נידוי, בני בְּתִינוּ, שמשמעו בני הבתים שלנו, וכ"ה בע"ח, שכיון שמתפלל עבור כל הצבור מזכיר גם הבתים בלשון רבים, וסייעתא לכך מלשון המדרש (בראשית רבה פרשה צ"א ותנחומא ויגש ד') אמרו לו מה נעשה ימותו אנשי בתינו ברעב, [וכיוצ"ב כשמזכירים בלשון נסתר גירסתינו בני בתיים ולא בני ביתם]. ולא כגירסת בתינו [וכ"ה בסידורי ספרד ובמקורי תפלה זו], שמשמעו בני הבית שלנו.

¹² וְכָל עֲמֻךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. ענין זה שמזכיר כל בית ישראל יסודו בדברי אביי בברכות (כ"ט ב', ל' א') אמר אביי לעולם לישתף אינש נפשיה בהדי צבורא, וכתב המאירי שם דהיינו שראוי לו שיאמר 'אני וכל עמך בית ישראל', ואמנם שאר ראשונים מפרשי דקאי על נוסח הברכה שיהיה בלשון רבים, מ"מ דברי המאירי הם סימוכין לכך שראוי להוסיף וכל עמך בית ישראל, אלא שלכאורה כל דברי המאירי אינם אמורים אלא באופן שמתפלל בלשון יחיד כמפורש בדבריו שם, אבל באופן שהתפלה בלשון רבים, הרי מעיקרא קאי על כל בית ישראל, שמשום כך אומרה בלשון רבים, אך עדיין יש סימוכין לכך ממטבע ברכות התורה שתקנו אנשי כנסת הגדולה ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל, הרי שאע"פ שהברכה בלשון רבים חוזר ומזכיר וכל עמך בית ישראל.

¹³ שְׂתַתֵּן וְתִזְמִין וְתִמְצִיא. ג' לשונות כתב כאן נתינה הזמנה והמצאה, ויל"פ ש'נתינה' נקט על עיקר הפרנסה כלשון הכתוב ואתה נותן להם את אכלם בעתו, והוא על עיקר הפרנסה, ו'הזמנה' היינו שתהיה הפרנסה מזומנת ולא יצטרך לטרוח אחריה, ו'המצאה' י"ל שהיא יותר מהזמנה, כי הזמנה היא עדיין מחוסרת הבאה, שצריך להביאה עדיין אליו, וכמו לשון הזמנה בחז"ל שהוא על קודם ההשתמשות, אבל המצאה היא כבר מצויה בידו.

וּלְסוּמְכִים עַל שׁוֹלְחָנֵינוּ וּלְכָל הַנְּלוּיִם אֲלֵינוּ^{יח} וּלְכָל יִשְׂרָאֵל, פְּרִנְסָתֵינוּ וּכְסוּתֵינוּ,
פְּרִנְסָה טוֹבָה וְכִלְכָּלָה טוֹבָה, לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבּוֹשׁ, וְעֹשֶׁר וְכְבוֹד^ט, בְּשָׁנָה זוֹ הַבָּאָה
עֲלֵינוּ לְשָׁלוֹם, וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם, וּבְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה וּבְכָל רֵגַע וְרֵגַע^כ. דִּי
מַחְסוּרֵנוּ וְסִיפּוּקֵינוּ וְצָרֵינוּ^{כא}, סִפּוּק הָרְאוּי לְבִנֵי אָדָם הַחֲשׂוּבִים, כָּל יְמֵי חַיֵּינוּ עַל
הָאָרֶץ^{כב}. וְתִזְמִין לָנוּ כָּל צָרֵינוּ^{כג} קוּדֵם שְׁנַצְטַרְךָ לָהֶם. וְתַמְלֵא יְדֵינוּ מִבְּרֻכּוֹתֶיךָ

^{יח} לָנוּ וּלְסוּמְכִים עַל שׁוֹלְחָנֵינוּ וּלְכָל הַנְּלוּיִם אֲלֵינוּ. לָנוּ- הַיְיָנוּ הוּא וּמִשְׁפַּחְתּוֹ. וּלְסוּמְכִים עַל שׁוֹלְחָנֵינוּ- הַיְיָנוּ
הַאוֹכְלִים עַל שִׁלְחָנוּ בְּאוֹפֵן קְבוּעַ, אִף שְׁאִינִם מִבְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ. וּלְכָל הַנְּלוּיִם אֲלֵינוּ- יֵשׁ לְפָרֵשׁ בְּקֶשֶׁה זוֹ, שֶׁלְכָל הַנְּלוּיִם אֲלֵינוּ
אִף שְׁאִינִם סְמוּכִים עַל שִׁלְחָנֵינוּ יִמְצָא לָהֶם דִּי מַחְסוּרִם וְסִיפּוּקִם.

^ט וְעֹשֶׁר וְכְבוֹד. הוֹסִיף לְבַקֵּשׁ גַּם עַל עוֹשֶׁר וְכְבוֹד שֶׁהוּא יוֹתֵר מִלֶּחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבּוֹשׁ.

^כ וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וּבְכָל יוֹם וְיוֹם, וּבְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה וּבְכָל רֵגַע וְרֵגַע. לְכַאוּ יִפְלֵא דַחֲשִׁיב כִּי רוֹכֵלָא כּוֹלֵי הַאִי,
וְעוֹד אִמְאֵי לֹא חֲשִׁיב נִמְי חוֹדֵשׁ שֶׁהוּא זְמַן בְּפִנֵי עֲצָמוּ לְאַחַר שָׁנָה, וְיִלְּ שֶׁלֹּא הַזְכִּיר אֵלֶּא מִשׁוּם שְׁאֵנוּ נִידוּנִין לְכָל הַשָּׁנָה
עַל כָּל עֲנִינֵינוּ וּבְכִלְכָּלָה זֶה עַל הַפְּרִנְסָה, וְזֶהוּ שְׁאֵמֵר בְּשָׁנָה זוֹ וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְהוֹסִיף לְהַזְכִּיר זְמַנִּים הַנוֹסְפִים שְׁנִידוּנִין בֵּהֶם
וְהוֹסִיף וּבְכָל יוֹם וְיוֹם, כְּדַבְּרֵי הַגַּמ' בְּר"ה (ט"ז א') רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר אָדָם נִידוּן בְּכָל יוֹם שְׁנֵאֵמֵר (אִיּוֹב ז' י"ח) וְתִפְקְדֵנוּ
לְבַקְרִים, אוֹ מִשׁוּם שְׁנֵא' (מַלְכִים א' ח' נ"ט) לְעִשׂוֹת מִשְׁפָּט עֲבָדוֹ וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. וְע"ז הוֹסִיף ג"כ
וּבְכָל שָׁעָה וְשָׁעָה וּבְכָל רֵגַע וְרֵגַע וְאִינִם שְׁנֵי דְבָרִים אֵלֶּא אֶחָד, כְּדַבְּרֵי הַגַּמ' בַּהֲמִשְׁךְ שֵׁם, רַבִּי נֵתָן אוֹמֵר אָדָם נִידוּן בְּכָל
שָׁעָה שְׁנֵאֵמֵר (אִיּוֹב ז') לְרֵגַעִים תְּבַחֲנֵנוּ, וְלִפ"ז מִיּוֹשֵׁב שְׁאֵינוּ מוֹנֵה אֵלֶּא אוֹתָם זְמַנִּים שְׁנִידוּנִים בֵּהֶם, וְחוֹדֵשׁ שֶׁלֹּא הוֹזְכָר
בְּגִמְרָא שְׁנִידוּנִין בּוּ, לֹא הַזְכִּיר.

^{כא} דִּי מַחְסוּרֵנוּ וְסִיפּוּקֵינוּ וְצָרֵינוּ. צ"ב מֵה הוֹצֵרְךָ לְהוֹסִיף 'דִּי מַחְסוּרֵנוּ וְסִיפּוּקֵנוּ וְצָרֵנוּ' אַחַר שֶׁכָּבַר בִּיקָשׁ עַל פְּרִנְסָה
וּכְסוּת וְעוֹשֶׁר וְכְבוֹד, וּבִיּוֹתֵר שְׁדִי מַחְסוּרוֹ הוּא פְּחוּת מְעוֹשֶׁר, כְּמִבּוֹאֵר מִמֵּה שְׁדַרְשׁוּ רז"ל בְּגַמ' כְּתוּבוֹת (ס"ז ב') דִּי
מַחְסוּרוֹ, אֵתָהּ מִצְוּוּה עֲלֵינוּ לְפָרְנָסוֹ וְאִי אֵתָהּ מִצְוּוּה לְהַעֲשִׂירוֹ, וּמִבּוֹאֵר שְׁעוֹשֶׁר הוּא יוֹתֵר מִכְּדִי מַחְסוּרוֹ, וְא"כ אַחַר שֶׁבִיקָשׁ
עַל הָעוֹשֶׁר וְכִי בֵּא לְגִרּוּעַ, וְיִתְכֵן שְׁבֵא לְפָרֵשׁ שֶׁבִקְשַׁת עוֹשֶׁר וְכְבוֹד אֵינוּ עוֹשֶׁר לְהַרְבוֹת כֶּסֶף וְזֶהָ, אֵלֶּא כְּמוֹ שְׁדַרְשׁוּ חז"ל
בְּמַסַּכַת אֲבוֹת (פ"ד מ"א) אִיזְהוּ עֲשִׂיר הַשְּׂמִחָה בְּחִלְקוֹ, וְלִכֵּן מִפְּרֵשׁ שְׁאִין רְצוּנֵנוּ אֵלֶּא בְּדִי מַחְסוּרֵנוּ וְלֹא יוֹתֵר.

וּמֵה שְׁאֵמֵר ג' לְשׁוֹנוֹת מַחְסוּר, סִיפּוּק, וְצוּרְךָ, י"ל ש'מַחְסוּר' הַיְיָנוּ מֵה שֶׁחֲסַר לוֹ הַמְזוּן עֲצָמוּ דֵּהַיְיָנוּ לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד
לְלַבּוֹשׁ, 'סִיפּוּק' יֵשׁ לְלַמּוֹד פִּירוּשׁוֹ מִמֵּה שֶׁכָּתַב הַרְמַב"ם (פ"ט מֵה'ל' שְׁכִירוֹת ה"א) מִקּוּם שְׁנֵהֲגוּ לְזוּן יוֹזֵן לְסַפֵּק בְּגִרּוּגוֹת
אוֹ בְּתַמְרִים וְכִיּוּצָא בֵּהֵן לְפּוֹעֲלִים יִסְפֵּק הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְדִינָה. ע"כ. וּבִפְי' הַרְמ"ז לְמִשְׁנֵיּוֹת (ב"מ פ"ז מ"א) כָּתַב בְּבִיאוֹר
לְשׁוֹן 'וּלְסַפֵּק', שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן הַנְּאֵמֵר בְּהַגְדָּה שֶׁל פֶּסַח סַפֵּק צָרְכֵנוּ בְּמִדְבַר, שְׁפִי דִי וְהוֹתֵר, וְכֵן הוּא לְעַנְיֵן שְׁכִירוֹת פּוֹעֲלִים
שְׁאֵם לְאוֹתוֹ הַמִּקּוּם לֹא דִי בְּסַתֵּם מְזוּנוֹת בְּפֶת וְקַטְנִית יִסְפֵּק אֲפִילוֹ בְּמִתִּיקָה, ע"כ. 'צָרְכֵנוּ' יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁהוּא כּוֹלֵל כָּל צָרְכֵי
הָאָדָם מִלְבַּד מְזוּן, וְכוֹלֵל הוּא גַּם מִנְעֲלִים, כְּמוֹ בְּבִרְכַת שְׁעֵשָׂה לִי כָּל צָרְכֵי, שְׁפָרְשׁוּהוּ הַרְאִשׁוֹנִים עַל מִנְעֲלִים.

^{כב} עַל הָאָרֶץ. כֵּן הַגִּירְסָא בְּנֵאָה לְהוֹדוֹת וְע"ח וְעוֹד, וּבְחֻקַת עוֹלָם גִּרְסָא "עַל הָאֲדָמָה", וּבְמִקְרָא מְצִינוּ בְּעִיקָר חַיִּים עַל
הָאֲדָמָה (דְּבָרִים ד' י', י"ב א', ל"א י"ג, ל"ב מ"ז), וְלִשׁוֹן עַל הָאָרֶץ מְצִינוּ בּוֹיִקְרָא (כ"ה י"ח) וְיִשְׁבַתֵּם עַל הָאָרֶץ לְבַטַח,
בְּבִיאוֹר הַחִילוּק בֵּין אָרֶץ לְאֲדָמָה כְּתוּב בְּס' הַכְּתָב וְהַקְּבָלָה (בְּרֵאשִׁית ב' ה') בְּשֵׁם הַגִּרְסָא שֶׁהוֹלֵךְ לְפִי כּוֹנֵת הַמְדַבֵּר, אִם
יִרְצֵה לְרַמּוֹז עַל אֲדָמַת עֶפֶר לְעִבּוֹד אוֹתָהּ אוֹ עַל הַפִּירוֹת אִזּוֹ יֵאֵמֵר אֲדָמָה, וְכֹאשֶׁר יִרְצֵה לְדַבֵּר עַל מִדְתָּהּ יֵאֵמֵר אָרֶץ אוֹ כֹּלֵל
הָעוֹלָם אוֹ א"י בְּפִרְטוֹת, וְכִיּוֹן שְׁאֵרֶץ כֹּאֵן מִתְּפָרֵשׁ עַל כֹּלֵל הָעוֹלָם נִרְאֵה יוֹתֵר גִּירְסַת עַל הָאָרֶץ, אִךְ צ"ע מִלְשׁוֹן הַמִּקְרָאוֹת
הַנ"ל שֶׁנִּזְכָּר חַיִּים עַל הָאֲדָמָה. [וְע"י גַּם זֶה"ק פ' תְּרוּמָה וְאֲכַמ"ל].

הטובים במוזני רויחי, במלוי ושובע גדול ולא בצמצום, בהתר ולא באסור, בכבוד ולא בבזוי, בנחת ולא בצער כלל^{כד}. לחיים ולשלום, לשובע ולברכה, משפע בריכה^{כה} העליונה בלי טורח כלל, פדי שנוכל לעשות רצונך ולעסוק בתורתך ולקיים מצוותיך, שאם אתה לא תרחמינו מי ירחמינו. עליך השלכנו יהבנו, מרחם אמנו אלהינו אתה. יאמן נא דברך אשר דברת, השלך על יהוה (יכוין^{כו} יהוה) יהבך, והוא יכלפך (תהילים נ"ה כ"ג).

אנא יהוה אלהינו ואלהי אבותינו, עשה עמנו חסד חנם, חסד ואמת^{כז}, ותפנס לנו לפני משורת הדין. ואם המזל^{כח} הורה^{כט} עלינו העניות, שידל המזל והמערכה למען

---

^{כד} צרכינו. י"ג גם כאן צרכינו כדלעיל, ויש בהיפך [גם לעיל צרכינו] אך הגי' הנכונה היא לעיל צרכינו שביאורה הוא צורך שלנו ולא צרכינו שביאורה צרכים שלנו וכפי שממשיך בל' יחיד סיפוק הראוי וכו' אך כאן צ"ל צרכינו שהרי ממשיך לומר קודם שנצטרך להם, והיינו לאותם צרכים.

^{כה} בנחת ולא בצער כלל. היינו אף כשטורח לפרנסתו יהא זה בלא צער כלל.

^{כז} בריכה. כ"ג כל מקורי תפלה זו, וכ"ה בתפילה שתיקן ר"ש אלקבץ, שלא כדפוסים אחרונים ששינו ל'ברכה' במקום 'ברכה', וכ"מ מדברי הקצור של"ה שהובא בקונטרס. והחילוק בין בריכה לברכה פירשו הרמ"ק בספר פרדס רימונים (שער כ"ג אות ב') הבריכה היא מצד היותה בית קבול לשפע הנשפע, וברכה הוא היותה שופעת הברכה למטה. [ובזה יובן מה שבתפילה על הפרנסה שתיקן הר"ש אלקבץ נוסף 'משפע ברכה והצלחה'], והטעם שצריכין להזכיר בריכה העליונה פירש בריקנאטי בראשית (כ"ה כ"ו ד"ה ויעתר) כי בבקשת האדם צרכיו מלפני הבורא יתעלה, צריך לכוין גם אל המדה אשר משם בקשתו נאצלת, ולהמשיך שם הברכה מהבריכה העליונה כדי שתהא בקשתו נעשית. ע"כ.

^{כח} יכוין. כ"ה בספר נאה להודות.

^{כט} חסד חנם, חסד ואמת. לכאו' היה נראה לפרש מה שכפל חסד חנם וחסד ואמת עפ"י מש"כ רש"י (שמות ל"ד ו') בביאור מידת 'אמת' שהוא לשלם שכר טוב לעושי רצונו, וזהו שאמר מתחלה חסד חנם שאינו מכח זכויות, וחסד ואמת שהוא מכח זכויות, אך א"כ אינו מובן למה אומר שהוא לפני משורת הדין, ולכן צ"ל כמש"כ בחזקוני בראשית (מ"ז כ"ט), שחסד ואמת הוא תשלום גמול לפני משורת הדין, וזהו ע"ד מש"כ רש"י בראשית (שם) שחסד ואמת הוא חסד שאינו לתשלום גמול.

^ל ואם המזל וכו'. כמו שאמרו במועד קטן (כ"ח א') 'בני חיי ומוזני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא', וכתב רבינו בחיי (דברים ל"א י"ד) שבא להודיענו כמה גדול כח התפילה כי מאחר שכח ה' יתברך עליון על הכל ולא הושלל ממנו יכול הוא ונקל לבטל כוחם הגדול אשר מסר להם, כי חכמי התכונה חוזים בכוכבים מודים בכך בטענות שהקב"ה הוא הכלל ומערכת הכוכבים הוא הפרט, והכלל גדול מן הפרט ויכול לבטל כוחו, ובכל מה שנגזר במקרי האדם מכח המערכה אפשר לו לאדם לבטלו בזכותו בלא תפילה ובלא צעקה כלל אלא שידאג ויצטער בלבו כענין שכתוב (תהלים קמ"ה י"ט) רצון יראיו יעשה, כלומר שהוא ממלא משאלות לבם בלא שישאלו כלל, אבל בשלושה ענינים אלו צריך תפילה וצעקה, וזהו שאמר (שם) ואת שועתם ישמע ויושיעם, ועם התפילה והצעקה ינתנו לו, וכו' עיי"ש. [ועי' תוס' שבת (קנ"ו א' ד"ה אין), חי' הר"ן והמאירי מ"ק שם, דרשות הר"ן דרוש הח', ועוד רבות האריכו הראשונים והאחרונים בזה, ואכ"מ. וראה שיטת הזוה"ק (ח"ג רט"ו ב', תיקון"ז תיקון ט', כ"ה ב') בענין זה, ומש"כ מהר"ח"ו בס' הליקוטים פ' תולדות].

שִׁמְךָ שֵׁם שְׂדֵי לָא, וְאִם נִגְזַר עָלֵינוּ הָרַע מִה"א עֵילָאָה, יִתְבַטֵּל עַל יְדֵי אוֹת יו"ד שֶׁהוּא אָבֵא. וְאִם נִגְזַר עָלֵינוּ הָרַע מִה"א תַּתָּאָה, יִתְבַטֵּל עַל יְדֵי אוֹת וי"ו שֶׁהוּא זְעִיר אֲנָפִין, וְאִישָׁה יִפְרְנוּ לָב.

לִיְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, לְמַעַן רַחֲמֶיךָ וְחַסְדֶיךָ וְשִׁמּוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים, שְׂיִהְיוּ מְזוֹנוֹתֵינוּ וּפְרִנְסָתֵינוּ וְכִסּוֹתֵינוּ וְכִסּוֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל לָד, מִיָּדְךָ לָהּ הַמְּלָאָה וְהַרְחָבָה, הַקְּדוֹשָׁה וְהַטְּהוֹרָה. וְאֵל תִּצְרִיכֵנוּ לְיַדֵי מַתְנַת לָו בְּשָׂר וָדָם, אֲלֵא

^{טב} הוֹרָה. כֵּן הַגִּירְסָא הַמְּקוּבֵּלֶת הוֹרָה ל' עֵבֶר שֶׁהַמְּזוּל הֵרָאָה, שֶׁכֵּן קְבִיעַת הַמְּזוּל הִיא לְפִי שַׁעַת הַלִּידָה כַּמְּבוֹאֵר בְּגַמ' שֶׁבַת (קנ"ו א') וְעוֹד מִקוּמוֹת בְּדַבְרֵי חו"ל, וי"ג הוֹרָה וִישׁ לְפִרְשָׁה בְּדוּחַק שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן מְרָאָה בַּהוּה, כַּמְּקוּבֵּל בְּסַפְרֵי הַמְּפִרְשִׁים לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן הַמְּזוּל מוֹרָה.

^ל שְׂדֵי. לְשׁוֹן הַחֶרֶב וְאֵבֶד, כַּמוֹ אֵהֲלִי שְׂדֵי בִירְמִיָּה (י-כ), וְעוֹד רַבִּים. וּפְעַמִּים מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן הַתְּגַבְרוּת וְכַמִּשְׁכּוֹ הַאֲבָן עֲזוּרָא עַה"פ (בְּרֵאשִׁית י"ז, א) אֲנִי אֵל שְׂדֵי וְכוּ' וְרַבִּים פִּירְשׁוּהוּ מִגְזֵרֶת שׂוֹדֵד, שֶׁהוּא מִנְצַח וּמִתְגַּבֵּר עַכ"ל. וְכ"כ הַרְמַב"ן שֵׁם מִשְׁמוֹ וְרַבִּי אֲבֵרָהָם פִּירְשׁוּ בְּשֵׁם הַנְּגִיד ז"ל מִגְזֵרֶת שׂוֹדֵד, כְּלוּמַר מִנְצַח וּמִשׂוֹדֵד מְעַרְכוֹת הַשָּׁמַיִם עַכ"ל. וְכ"ה בְּרִיקָאֲנִטִי שֵׁם. וּפְעַמִּים יִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן הַחֶלְפָה כַּמִּשְׁכּוֹ בְּעַל הַלְּבוּשֵׁי שְׂרָד בְּסַפְרוֹ עֲרַבֵי נַחַל (וִיקְרָא, שֶׁבַת הַגְּדוּל, דְּרוֹשׁ ג) 'שִׁמְדָתוֹ לְפְעַמִּים לְשִׁדְד וְלַחֲחִלְיָה אֶת הַזְּמַנִּים עַכ"ל.

^{לא} שֵׁם שְׂדֵי. כִּי בְּשֵׁם 'שְׂדֵי' מִשְׁדֵּד הַמְּעַרְכָה וְהַמְּזוּל, עֵי רַמְב"ן שְׁמוֹת ו' ב', וְרַבִּינוּ בַחֲיֵי בְּרֵאשִׁית י"ז א'. וְכֵן רָאָה הַע' קוֹדֶמֶת.

^{לב} וְאִם נִגְזַר וְכוּ' וְאִישָׁה יִפְרְנוּ. אַע"פ שֶׁלֹּא בָּאנוּ בְּסוּד ה' יִשׁ לְפִרְשׁ פִּירוּשׁ הַמְּלֻת שֶׁלֹּא יֵהָא כַּעֲפוֹ הַמְּצַפְצַף, וְהוּא כִּי מְבוֹאֵר בְּזוּה"ק וּבְסַפְרֵי הַמְּקוּבֵּלִים שֵׁם הוִי"ה ב"ה נַחֲלֵק לְשָׁנִים, יו"ד ה"א, ווא"ו ה"א, וּבְשָׁנֵיהֶם יִשׁ בַּחֲנִינֵת דְּכִרָא וְנוֹקְבָא שַׁחֲלָק רֵאשׁוֹן הַיּוֹד אָבֵא, וְהַה"א אֵמָא שֶׁהִיא הַבִּינָה אִם הַבְּנִים, וּבַחֲלָק הַשְּׁנֵי הוּא"ו הוּא הַדְּכוּרָא הַנִּקְרָא זְעִיר אֲנָפִין, וְהַה"א הַנּוֹקְבָא, וּבְשָׁנֵיהֶם יִשׁ אֶת עֵינֵי מִידַת הַדִּין וּמִידַת הַרְחָמִים כִּי הַיּוֹד הַרְאֵשׁוֹנָה הִיא בַּחֲנִינֵת רַחֲמִים, וְהַה"א בַּחֲנִינֵת דִּין, וְכֵן הוּא"ו בַּחֲנִינֵת רַחֲמִים וְהַה"א בַּחֲנִינֵת דִּין, וְזוֹהוּ שְׂאוּמֵר שֶׁאִם נִגְזַר עָלֵינוּ הָרַע מִחֲלָק הַדִּין בַּה' הַרְאֵשׁוֹנָה ה' עֵילָאָה, יִתְבַטֵּל עַל יְדֵי הָאוֹת י' שֶׁהִיא הַרְחָמִים, וְאִם נִגְזַר מִה' תַּתָּאָה שֶׁהִיא בַּחֲנִינֵת דִּין, יִתְבַטֵּל עַל יְדֵי ו' שֶׁהִיא הַרְחָמִים. וְאִשָּׁה יִפְרְנוּ הֵינּוּ הַדְּכוּרָא שֶׁהוּא מִדַּת הַרְחָמִים יִבְטֵל אֶת הַדִּין שְׁבָא מִצַּד הַנּוֹקְבָא.

^{לד} יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ וְכוּ'. תְּפִילָה זוֹ לְבַקֵּשׁ שֶׁתֵּהָא כָּל פְּרִנְסָתֵינוּ בִּיד הַקְּב"ה וְלֹא מִבְּשָׂר וָדָם, וְלִכְּנֵן פֶּתַח שׁוֹב בִּיהִי רְצוֹן. ^{לה} שְׂיִהְיוּ וְכוּ' וְכִסּוֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. חֵלֶק זֶה שֶׁל תְּפִילָה נִרְאָה שֶׁהוּא מִיּוֹסֵד עַל תְּפִילַת כָּל הַשָּׁנָה שֶׁל הַרְמ"ק שֶׁהָבֵאנוּ בְּקוֹנְטְרַס 'הַתְּפִלָּה עַל הַפְּרִנְסָה'. [וְצ"ב לְמָה נִקְטָה כֵּאֵן עַל עַם יִשְׂרָאֵל הַכִּסּוֹת בְּלִבְד].

^{לו} מִיָּדְךָ. כ"ה הַגִּי' בְּנֵאָה לְהוֹדוֹת, חֲקַת עוֹלָם וְעַתָּה, וי"ג בִּידְךָ, וְלִכְאוּרָה גִירְסָא זוֹ ט"ס הִיא, דְּלִפ"ז הַבְּקָשָׁה שִׁיְהִי בִידוֹ, וְהֵלֵא בְּלֹא"ה הַכֹּל בִּידוֹ הוּא, וְאִי לְאִפּוֹקִי מִיְדֵי בּו"ד זֶה כְּבֵר כ' בְּהַמְשָׁךְ 'וְאֵל תִּצְרִיכֵנוּ וְכוּ' אֲלֵא בְּשִׁמְךָ וְכוּ', וְאִם הִיא כ' וְלֹא בִּידֵי מַתְנוֹת וְכוּ' לֹא א"ש, מֵאַחַר שֶׁכּוֹפֵל אַח"כ 'אֲלֵא בְּשִׁמְךָ וְכוּ', וְא"כ נִמְצָא שֶׁוְאֵל תִּצְרִיכֵנוּ וְכוּ' הִיא בְּקָשָׁה נּוֹסֶפֶת וְלֹא הַמְשָׁךְ לְמָה שֶׁאֵמֵר אֲלֵא מִיָּדְךָ.

^{לז} מַתְנַת. בְּנֵאָה לְהוֹדוֹת וְחֲקַת עוֹלָם גְּרַסִי 'מַתְנוֹת' בְּל' רַבִּים, וְכִיּוֹצ"ב נַחֲלָקוּ הַגְּרַסָּאוֹת בְּבַה"מ"ז בְּבִרְכַת רַחֲמֵי שְׁגִירְסַת רַע"ג וְסִידוּרֵי אֲשַׁכְּנֵז וְעוֹד, וְנֵא אֵל תִּצְרִיכֵנוּ לֹא לְיַדֵי 'מַתְנַת' בְּשָׂר וָדָם, וְגִירְסַת אֲבוּדְרָהָם וְסִידוּרֵי סַפְרָד וְעוֹד לְיַדֵי 'מַתְנַת' בְּשָׂר וָדָם, וְכ"ה גַּם גִּירְסַת הַיְרוּשָׁלַמִי בְּרַכּוֹת (פ"ד ה"ב).

לְשִׁמְךָ לִי הַגְּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא. חֲנֹנּוּ אָבִינוּ, פְּרַנְסִינוּ אָבִינוּ, כִּלְכְּלִינוּ אָבִינוּ, וּמְאוֹצֵר
מִתְּנַת חֲנָם תְּכַלְכְּלִינוּ וּתְפַרְנְסִינוּ, וְתִשְׁפִּיעַ עָלֵינוּ שְׁפַע רְצוֹן וּמְלֵא בְּרַבַּת יְהוָה. יְהִיו
לְרְצוֹן אִמְרֵי פִי וְהַגִּיוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ. יְהוָה, צוּרֵי וְגֵאֲלֵי (תהלים י"ט, ט"ו). פּוֹתַח אֶת יָדְךָ,
וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן (תהלים קמ"ה, ט"ז):

מכאן אומרים הציבור יחד בקול רם ובנעימה

יִפְתַּח יְהוָה לָךְ. אֶת אוֹצְרוֹ הַטּוֹב, אֶת הַשָּׁמַיִם. לְתַת מְטֵר אֶרֶץ אֲדָמָתְךָ.
וּלְבָרְךָ. אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יָדְךָ. וְהַלְוִית גּוֹיִם רַבִּים. וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה (דברים כ"ח, י"ב):
בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר. וּבַבֶּקֶר, תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם (שמות ט"ז, י"ב):

מִזְמוֹר לְדָוִד יְהוָה רָעִי לֹא אֶחָסֵר: בְּנֵאוֹת דָּשָׂא יִרְבִּיצֵנִי עַל מֵי
מְנַחֹת יִנְהַלְנִי: נַפְשִׁי יִשׁוּבֵב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְּלֵי צֶדֶק לְמַעַן שְׂמוֹ: גַּם
כִּי אֵלֶיךָ בָּגִיא צַלְמוֹת לֹא אִירָא רָע כִּי אַתָּה עִמָּדִי שְׁבִטְךָ
וּמִשְׁעֲנִתְךָ הֵמָּה יִנְחַמְנִי: תִּעְרָךְ לְפָנַי שִׁלְחַן נֶגֶד צָרָרִי דִשְׁנַת
בְּשֶׁמֶן רֹאשִׁי כּוֹסֵי רוּיָה: אֵךְ טוֹב וְחָסֵד יִרְדְּפוּנִי כָּל יְמֵי חַיִּי
וְשִׁבְתִּי בְּבֵית יְהוָה לְאַרְךָ יָמִים: ^ח

ואומרים פסוק זה ישר והפוך שבע פעמים

---

^ח לְשִׁמְךָ. כן הגירסא בעץ חיים, אמנם במקורי התפלה הנ"ל הגי' 'בשמך', ויש הבדל משמעות בין הגרסאות, שלפי גירסת 'בשמך' ר"ל ואל תצריכנו וכו' אלא בשמך הגדול חננו אבינו וכו', והיינו שבשמך הגדול חננו פרנסנו ותכלכלנו, אבל לפי גירסת 'לשמך' ר"ל אל תצריכנו וכו' אלא לשמך הגדול וכו', וכאן מסתיימת בקשה זו, וחננו אבינו וכו' היא בקשה נוספת. וגירסת 'לשמך' צ"ב שכפל ללא צורך, שהרי כבר אמר ואל תצריכנו אלא לידך, ומדוע חוזר לבקש אלא לשמך וכו'.
לח תהילים כ"ג.

וַיְהִי יְהוָה (יכוּן יְהוָה) אֶת יוֹסֵף. וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ. וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו, הַמְצַרִּי לֹט:

הַמְצַרִּי אֲדֹנָיו, בְּבֵית. וַיְהִי מְצַלִּיחַ אִישׁ. וַיְהִי יוֹסֵף. אֶת יְהוָה (יכוּן יְהוָה), וַיְהִי:

